

R. Chwoles

WILNO — JEROZOLIMA — PARYŻ
MALARSTWO RAFAELA CHWOLESZA (1913–2002)

Żydowski Instytut Historyczny
Muzeum Uniwersyteckie w Toruniu
Warszawa – Toruń 2005

BIOGRAFIA

Rafael (Rafał) Chwoles urodził się 25.04.1913 roku w Wilnie, przy ulicy Niemieckiej, wśród zaułków dzielnicy żydowskiej. Niedługo po wojnie, jego rodzice przenieśli się na przedmieście, do domu odziedziczonego po dziadkach. Uczył się prywatnie u wileńskich artystów: M. Lejbowskiego (1876–1942/43), Z. Pac-kiewicza, M. S. Kuleszy (1878–1943) i A. Szturmana oraz na kursach malarstwa w Żydowskiej Szkole Rzemieślniczej „Hilf durch arbet” [Pomoc przez pracę] założonej i kierowanej przez inżyniera Abrama Klebanowa.

Artysta przez wiele lat był związany ze środowiskiem artystycznym miasta. W latach trzydziestych nauczał malarstwa w szkołach wileńskich, pełnił także funkcję sekretarza Związku Żydowskich Artystów Plastyków. Należał do grupy literacko-artystycznej Jung Wilne [Młode Wilno], działającej w latach 1929–1939. Należeli do niej pisarze i poeci żydowscy skupieni wokół dziennika „Wilner Tog”: Abraham Suckewer, Chaim Grade, Elchanan Wogler, Szmerke Kaczergiński, Lejzor Wolf, Hirsz Gluck oraz graficy i malarze: Szejna Efronówna, Mojżesz Lewin, Róża Suckewerówna, Lejb Zameczek, Mojżesz Worobiejszyk, Bencijon Michtom. Jung Wilne, na wzór łódzkiej Jung Idysz (1919–1920) propagowała kulturę żydowską. Wydawała almanach zatytułowany „Jung Wilne”, w którym członkowie grupy umieszczali swoje utwory i prace plastyczne. Środowisko to opisał A. Suckewer w tomie *Czytając z twarzy* (Bajm lejnen penimer), opublikowanym w Jerozolimie w 1993 roku. Jeden ze szkiców poświęcony został Rafaelowi Chwolesowi.

Chwoles zadebiutował w 1933 roku na Wystawie Młodych Malarzy. Jego talent zyskał uznanie jurorów, otrzymał pierwszą nagrodę za najlepszy portret. W dwa lata później wziął udział w prestiżowej wystawie zorganizowanej

z okazji wszechświatowego zjazdu JIWO (Jidiszer Wissenszaflecher Instytut — Żydowski Instytut Naukowy), na której prace swoje prezentowali artyści z całego kraju, zarówno ci o ugruntowanej renomie — Jankiel Adler, Icchak Lichtenstein czy Bencijon Cukierman — jak i przedstawiciele młodszego pokolenia, np. B. Michtom, L. Zameczek. W 1938 Chwoles miał w Wilnie pierwszą wystawę indywidualną.

Do wybuchu II wojny światowej brał także udział w wystawach ogólnopolskich organizowanych przez Wileńskie Towarzystwo Niezależnych Artystów Malarzy oraz przez warszawskie Żydowskie Towarzystwo Krzewienia Sztuk Pięknych (ŻTKSP) i Związek Żydowskich Artystów Plastyków w Polsce (ŻZAPwP).

Pierwsze miesiące wojny światowej spędził w Wilnie i okolicach. W 1940 roku został dyrektorem Szkoły Sztuk Plastycznych w Wilejce. Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej ewakuowany w głąb ZSSR, przebywał w okolicy miasta Gorki (Niznyj Nowgorod). Jako „zapadnik” nie mógł walczyć w Armii Czerwonej, dlatego — choć formalnie wcielony do wojska — pracował jako robotnik na kolei. W Gorki poznał przyszłą żonę. Była kierowniczką Domu Kultury, w którym skupiła zespół artystów (tancerzy, śpiewaków, dekoratorów) i organizowała spektakle teatralne — występowali w nich przede wszystkim uciekinierzy z terenów Polski (Wilna, Warszawy, Lublina, Białegostoku) oraz Rosjanie. Chwoles robił dekoracje do tych przedstawień. Dla zarobku, malował z fotografii na zamówienie wdów, portrety ich mężów i synów poległych na wojnie. Jak wspomina syn Aleksander — „obrazy wzruszały czymś niewyjaśnionym, bardzo różniąc się od typowych portretów socrealistycznych”. Z relacji synów wynika, że ok. 1941 roku miał wystawę w Domu Kultury w Krasnych Bakach nad Wołgą. „Jako nagrodę dostał pudełko z tubkami barw olejnych (słynny Lefranc). Ojciec długo jeszcze używał ostrożnie te barwy, takich ani w Rosji, ani nawet w Polsce długo nie było”. W następstwie wystawy oddelegowany został do Moskwy, gdzie pracował jako zwykły malarz pokojowy.

Już w 1944 roku, natychmiast po wyzwoleniu Wilna spod okupacji niemieckiej Chwoles wrócił do miasta, przede wszystkim po to, by odszukać rodziców i siostry. Odnalazł dwie z nich (uciekły z getta i cudem przeżyły wojnę). Rodzice i trzy siostry zginęły w Ponarach pod Wilnem. Relacja Aleksandra Chwolesa: „Dla ojca to był straszny cios, pierwszą jego myślą było utrwalić na zawsze w swoich rysunkach, obrazach to straszne Wileńskie Getto, w którym (na jakiejś ulicy, w jakimś domu, w jakimś momencie przed zagładą znajdowali się jego rodzice, siostry). Łaził po tych ruinach getta dniami, tygodniami i malował. W ten sposób powstał cykl *Wileńskiego Getta*. Ojciec był pierwszym i chyba jedynym, który utrwalił w swoich rysunkach i obrazach żydowską dzielnicę Wilna, a raczej to, co z niej zostało. Później i to

co zostało zlikwidowane po wojnie (na przykład stary Żydowski Cmentarz, Wielką Synagogę). Teraz w byłej żydowskiej dzielnicy są zupełnie nowe zabudowania, ale pamięć o starym Wilnie została na obrazach ojca. Okres powojenny był płodny, ale większość obrazów ojciec trzymał w szufladzie (za czasów radzieckich nazywali ten kierunek Formalizmem albo burżuazyjnym modernizmem)”.

W Wilnie Chwoles brał udział w życiu artystycznym rodzinnego miasta i wystawach zbiorowych; wystawiał też w Moskwie i Kownie. W tym czasie stworzył drugi cykl obrazów zatytułowany: *Getto zniszczone — architektura starego Wilna*. Malował też liczne pejzaże Wilna i okolic: uliczki, kościoły, dziedzińce z podwórkami, używając zupełnie innych środków wyrazu i stosując różne techniki malarskie od tych, jakimi malowali inni litewscy malarze (w tym okresie pojawiły się w twórczości Chwolesa pierwsze monotypie i technika mieszana z użyciem farb olejnych). W 1946 roku został członkiem związku litewskich artystów-malarzy, co umożliwiło mu zarabianie malowaniem na życie.

W 1959, w ramach repatriacji, osiedlił się wraz z rodziną — siostrą, żoną oraz synami — Milijem i Aleksandrem w Warszawie. Miał pracownię przy ulicy Targowej. Działal aktywnie w żydowskim środowisku w stolicy. Współpracował z instytucjami żydowskimi, m.in. Towarzystwem Społeczno Kulturalnym Żydów w Polsce, w 1964 został wybrany na przewodniczącego Komisji Kulturalnej. Malował; stworzył również cykl monotypii zatytułowany *Motyw biblijny*, ilustrował książki i czasopisma, projektował afisze teatralne i filmowe. Robił okładki dla wydawnictwa Forlag Jidisz Buch, m.in. do książki *Dos lid fun geto* Ruty Sakowskiej-Pups (1962). W okresie pobytu w Polsce miał wiele wystaw indywidualnych. W 1959 roku zorganizowano w Warszawie pokaz jego prac z cyklu *Motywy z Getta Wileńskiego*. W 1960 roku ekspozycja złożona z malarzkiego cyklu *Ojczyście strony*, monotypii oraz akwrel prezentowana była w kilku miastach w kraju. W 1963, w 30-lecie swojej pracy twórczej wystawił swoje obrazy w Warszawie i Paryżu w Gallerie du Passeur. Namalował wówczas wiele widoków paryskiej architektury. W 1962 ukazał się album *Rafał Chwoles 30 reprodukcji. Tematy żydowskie i Getto w Wilnie*. W 1966 wydawnictwo Ruch wydało karty pocztowe z jego obrazami kwiatów. Brał także udział w zbiorowych wystawach malarzy żydowskich i polskich w kraju i zagranicą, m.in.: w Warszawie, Radomiu, Sztokholmie, Tel-Awivie, Londynie. W latach 1966–1967 i 1969 odbył podróż do Hiszpanii i Maroka, tworząc na zamówienie UNESCO cykl obrazów na temat dzieci, wydany na kartach pocztowych.

W 1969 wyjechał z Polski wraz z rodziną i osiadł w Paryżu na stałe. Działal w środowisku żydowskim, przyjaźnił się z pochodzącym z Warszawy malarzem, Adamem Muszką (1914–2005). Wiele podróżował, odwiedzał Polskę, kilkakrotnie Włochy, niemal co roku Izrael.

Podczas wyjazdów malował pejzaże, portrety. Na emigracji miał wiele wystaw indywidualnych, brał także udział w licznych wystawach zbiorowych w Europie, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Izraelu. W 1981 został odznaczony Medalem Academie Europeenne des Beaux Arts, w 1983, w 50-lecie pracy twórczej, otrzymał Medal Miasta Paryża, w 1994 Izrael przyznał mu nagrodę im. Icyka Mangera (Prix Manger), a w rok później nagrodę im. Szolem Alejchema.

Zmarł 31.03.2002 roku w Paryżu

WYSTAWY

- 1933 Wilno – *Wystawa Młodych Malarzy*
- 1935 Wilno – *Międzynarodowa Wystawa Malarzy Żydowskich*
- 1936 Białystok – wystawa zbiorowa
- 1935 Genewa – wystawa zbiorowa
- 1937 Wilno – wystawa zbiorowa artystów żydowskich
- 1938 Wilno – wystawa indywidualna
- 1939 Warszawa – *Salon Jesienny ŻTKSP*
- 1940 Moskwa – wystawa zbiorowa
- 1945–1958 – Wilno, Kowno, Moskwa – wystawy malarstwa Litewskiej SSR oraz ogólnozwiązkowe ZSRR w Moskwie
- 1959 – Warszawa – wystawa indywidualna *Motywy z Getta Wileńskiego* – prace z lat 1947–1958
- 1960 Radom – Ogólnopolska Wystawa Plastyki
- 1960 Wrocław, Gliwice, Białystok, Łódź, Nowa Huta, Warszawa – wystawa retrospektywna zorganizowana przez Klub MPiK – prace z lat 1948–1959
- 1961 – Warszawa – wystawa retrospektywna w Galerii “Kordegarda” zorganizowana pod patronatem Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Związku Artystów Polskich – prace z lat 1936–1961
- 1961 Warszawa – *Polskie Dzieło Plastyczne w XV lecie PRL*
- 1961 Sztokholm – wystawa *Getto Warszawskie*
- 1963 Warszawa – wystawa indywidualna *30 lat twórczości artystycznej* w Klubie TSKŻ na ul. Nowogrodzkiej
- 1963 Paryż – wystawa indywidualna w Gallerie du Passeur
- 1964 Warszawa – wystawa indywidualna *Paryż*
- 1965 Warszawa – wystawa indywidualna *Monotypie*
- 1965 Tel Awiw – udział w wystawie *Współcześni artyści polscy*
- 1966 Londyn – udział w wystawie *Artyści współcześni* w Ben Uri Galery

- 1967 Wrocław – wystawa retrospektywna
1969–2001 Paryż – udział w licznych wystawach zbiorowych malarzy żydowskich
1972 Paryż – wystawa retrospektywna
1976 Paryż – wystawa indywidualna w Żydowskim Centrum Kultury
1977 Genewa – wystawa retrospektywna
1979 Paryż – udział w wystawach *Kształt Sztuki Współczesnej*
1980–1981 Quebec
1982 Nowy Jork
1983 Dallas
1981 Paryż – wystawa indywidualna w Rachi Center
1982 Genewa – wystawa indywidualna
1984 Tokio
1986 Jerozolima – wystawa indywidualna *Getto* w Muzeum Instytutu Yad Vashem
1987 Kibuc Beit Lochamei Ha-getatot, Izrael – wystawa indywidualna w Muzeum Bojowników Getta
2002 Toruń – wystawa *Mata Galeria Sztuki Emigracyjnej* w Bibliotece Uniwersyteckiej
2004 Wilno – wystawa retrospektywna *Malarstwo Rafaela Chwolesa* w Wileńskiej Galerii Obrazów

Magdalena Tarnowska i Mirosław A. Supruniuk

Studium 599, 1958

TWÓRCZOŚĆ

Już w 1933 roku, gdy Chwoles wystawiał swe pierwsze obrazy, „odkrył się artysta, który był podobny tylko do siebie”. Przedstawiały zgarbione, obrośnięte domy, dachy pojedyncze i łączące się z innymi, glinę, trawy i obłoki. Te chatki były jak ich lustrzane odbicia na tafli głębokiej Wilii, albo ich wizje zapamiętane w naszych duszach — wyłowione przez artystę i ponownie umieszczone w pejzażu.

Dopiero później, po wielkim kataklizmie narodu żydowskiego, gdy malarz zobaczył, co stało się na Ponarach, i pojął tragedię tych wydarzeń, w jego malarstwie nastąpiło trzęsienie ziemi. Kolory spelzły, a kontury form nasiąkły łzami.

D. Kac, *Wilno Jerozolimą było. Rzecz o Abrahamie Suckewerze*, Sejny 2003 s. 73.

Rafał Chwoles przez blisko 70 lat działalności artystycznej pozostawał wierny swojej pierwszej i największej fascynacji — miastu. Domy, uliczki, place i podwórka stanowiły dla niego niewyczerpane źródło inspiracji. Potrafił po mistrzowsku oddać atmosferę i koloryt, wielkich metropolii i małych miasteczek. Chociaż w swoich obrazach uwieczniał wszystkie miejsca, w których mieszkał lub bywał podczas podróży — Wilno, Warszawę, Moskwę, Wenecję, Paryż, Lublin, Casablankę, Jerozolimę, Safed, Marakesz, Londyn, Tarnów i wiele innych — przez większą część życia pozostał wierny rodzinnemu Wilnu. W latach 1944–1959 poświęcił mu dwa duże cykle obrazujące architekturę dawnej dzielnicy żydowskiej i jej zniszczenia wojenne. Na emigracji malował je z pamięci, jeden z takich obrazów, z 1976 roku zatytułował *Moje pochodzenie*. Poza Wilnem, najwięcej uwagi poświęcił Jerozolimie. Podczas licznych pobytów w Izraelu, tak jak większość artystów ją odwiedzających, malował ciasne uliczki arabskiego targu na Starym Mieście, Wieżę Dawida, Ścianę Płaczu, Grobowiec Królów, Racheli i Saula.

Widoki miast to najczęściej niewielkich rozmiarów kameralne sceny, rzadziej pejzaże ujmowane z dalszej perspektywy. Postacie ludzkie pełnią w nich rolę sztafażu. Nasylenie koloru, ich ciepłe lub zimne odcienie, układ linii konturów tworzą ich specyficzny nastrój. Ciemne, chłodne barwy dominujące w cyklu *Getto w Wilnie* dają wrażenie smutku i pustki, jakie pozostały po zniszczeniu tętniącej życiem dzielnicy. Obrazy z Afryki i Izraela emanują radością życia zawartą w ich gorących, czystych kolorach i oślepiającym świetle Południa.

Poza wędutami malował także naturę — kwiaty, drzewa, zielone wzgórza, doliny, rzeki i jeziora. Drugim, nie mniej ważnym nurtem w twórczości artysty jest malarstwo figuralne, przeważnie o wymowie symbolicznej, w któ-

rym temat jest pretekstem do stworzenia dekoracyjnej kompozycji, niekiedy nawet zmierzającej ku abstrakcji. Podejmował w nim wątki związane z Holocaustem oraz z religią i tradycją żydowską. W pełnej ekspresji pracy zatytułowanej *Pamięć*, samotna postać Żyda, drzewo o nagich, poskręcanych konarach, na których płoną świece, symbolizują rozpacz po zagładzie europejskich Żydów i pamięć o nich.

W obrazie *Bar Kochba* atletyczny wojownik galopuje na niebieskim lwie w stronę słońca wśród wirujących różowych, zielonych i żółtych barw tła. W *Bajce* — alegorii krainy szczęśliwości, ogromny szczupak wyskakuje z wody, na tle ogromnego słońca widać rycerza na białym koniu. Na łące odpoczywa zwierzę rodem z chagallowskich obrazów.

W dorobku Chwolesa znajduje się także pewna ilość portretów. Artysta malował członków rodziny, przyjaciół, ludzi spotykanych w czasie podróży. Wizerunki, ujmowane przeważnie w popiersiu lub półpostaci, cechuje zwarta, syntetyczna forma. Malowane są dużymi, kontrastowo zestawionymi plamami barwnymi obwiedzionymi ciemnym konturem, czasami postaci towarzyszy rekwizyt.

Warsztat artystyczny Chwolesa ukształtował się w obrębie tzw. „szkoły wileńskiej”, której przedstawiciele, m.in. jego nauczyciel Mojżesz Lejbowski czy Bencijon Cukierman, specjalizowali się w pejzażu miejskim, łącząc w swoim malarstwie nurt realistyczny i postimpresjonizm. Na styl malarza niebagatelny wpływ miały także studia nad sztuką Cézanne'a i Bonnarda. Jego ulubioną techniką był olej, posługiwał się także gwaszem, akwarelą, tuszem, tworzył monotypie i collage.

Dojrzałą twórczość artysty cechuje w pełni indywidualny sposób ujmowania świata, w którym elementem dominującym jest barwa i światło, budujące formę i nastrój obrazów. Plamy kolorów, wraz z liniami konturów i wyraźnym duktem pędzla tworzą dekoracyjne, stonowane lub ekspresyjne kompozycje przywodzące na myśl utwory muzyczne. Te zamknięte w niewielkich kawałkach tektury lub płótna wycinki rzeczywistości, są w istocie obrazami świata idealnego, magicznego, ukrytego głęboko w ludzkich sercach.

Magdalena Tarnowska

SPIS PRAC

Dziedziniec przed synagogą
w zimie, 1945

gwasz, 28,5 × 23,5 cm
Własność synów artysty

Podwórko w Wilnie, 1948

olej, 75 × 43 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Uliczka w Wilnie, 1949

gwasz, 58 × 30,5 cm
sygn. lewo dół: *Chwoles - 49*
Własność ŻIH IN-B

Kościół bernardynów
w Wilnie, 1954

olej, 34 × 48 cm
Własność synów artysty

Domki, 1956

olej, 30 × 24 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Na wsi (Wołokumpia), 1956

olej, 24 × 35 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

W ogrodzie, 1957

olej 50 × 51 cm
Własność synów artysty

Zielone wzgórze, 1957

olej, 25,5 × 34 cm
Własność synów artysty

Dzielnica żydowska w Wilnie, 1958

olej, 49,5 × 38 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Wilno – podwórka w zimie, 1958

olej, 12,7 × 17,2 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Studium 522 – Podwórko
w Wilnie, 1958

olej, 12,6 × 18,2 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Studium 524, 1958

olej, 12,6 × 18,2 cm
Własność synów artysty

Studium 525 – Uliczka w Wilnie
zimą, 1958

olej, 12,8 × 18,2 cm
sygn. prawo dół: *R. Ch.*
Własność synów artysty

Studium 527, 1958

olej, 12,8 × 18,3 cm
Własność synów artysty

Studium 529, 1958

olej, 12,6 × 18,2 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Studium 530 – Przedmieście
w Wilnie, 1958

olej, 12,6 × 18,2
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

- Studium 534
 – Uliczka w Wilnie, 1958
 olej, 12,6 × 18,2 cm
 sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
 Własność synów artysty
- Studium 535, 1958
 olej, 12,6 × 18,2 cm
 Własność synów artysty
- Studium 536 – Małe podwórko
 w Wilnie, 1958
 olej, 12,6 × 18,2 cm
 sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
 Własność synów artysty
- Studium 540, 1958
 olej, 12,8 × 17,7 cm
 Własność synów artysty
- Studium 542, 1958
 olej, 12,6 × 17 cm
 Własność synów artysty
- Studium 546, 1958
 olej, 17,7 × 12,6 cm
 Własność synów artysty
- Studium 549, 1958
 olej, 12,5 × 17,4 cm
 Własność synów artysty
- Studium 550, 1958
 olej, 12,6 × 17 cm
 Własność synów artysty
- Studium 554, 1958
 olej, 17,7 × 12,7 cm
 sygn. lewo dół: *R. Ch.*
 Własność synów artysty
- Studium 559, 1958
 olej, 12,6 × 17,7 cm
 Własność synów artysty
- Studium 561, 1958
 olej, 12,6 × 17,3 cm
 Własność synów artysty
- Studium 562, 1958
 olej, 12,6 × 17,7 cm
 Własność synów artysty
- Studium 565, 1958
 olej, 17,3 × 12,7 cm
 sygn. prawo dół: *R. Ch.*
 Własność synów artysty
- Studium 566, 1958
 olej, 17,3 × 12,5 cm
 sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
 Własność synów artysty
- Studium 569, 1958
 olej, 12,6 × 17,5 cm
 Własność synów artysty
- Studium 576, 1958
 olej, 12,6 × 17,6 cm
 sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
 Własność synów artysty
- Studium 578, 1958
 olej, 12,5 × 17,4 cm
 Własność synów artysty
- Studium 583, 1958
 olej, 12,7 × 17,1 cm
 sygn. prawo dół: *R. Ch.*
 Własność synów artysty

Studium 591, 1958
olej, 12,6 × 17,3 cm
Własność synów artysty

Studium 593, 1958
olej, 12,6 × 17,8 cm
Własność synów artysty

Studium 599, 1958
olej, 12,9 × 17,7 cm
Własność synów artysty

Studium 600, 1958
olej, 17,1 × 12,5 cm
Własność synów artysty

Studium 603, 1958
olej, 12,6 × 17,3 cm
Własność synów artysty

Studium 605, 1958
olej, 12,5 × 17,3 cm
Własność synów artysty

Studium 606, 1958
olej, 17,5 × 12,6 cm
sygn. lewo dół: *R. Ch.*
Własność synów artysty

Studium 607, 1958
olej, 17,2 × 12,6 cm
Własność synów artysty

Studium 610, 1958
olej, 17,7 × 12,6 cm
Własność synów artysty

Studium 613 – Synagoga
w Wilnie, 1958
olej, 12,6 × 17 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Studium 635, 1958
olej, 16,2 × 12,7 cm
Własność synów artysty

Studium 651, 1958
olej, 17,2 × 12,8 cm
Własność synów artysty

Studium 655, 1958
olej, 17,2 × 12,7 cm
Własność synów artysty

Studium 659 – Zima
w Wilnie, 1958
olej, 17,2 × 12,7 cm
sygn. prawo dół: *R. Ch.*
Własność synów artysty

Studium 660, 1958
olej, 12,2 × 17,5 cm
Własność synów artysty

Studium 664, 1958
olej, 12,8 × 17,3 cm
Własność synów artysty

Studium 667, 1958
olej, 12,6 × 17,3 cm
Własność synów artysty

Studium 669, 1958
olej, 12,7 × 17,4 cm
Własność synów artysty

Brama miasta
olej, 21 × 35 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność Archiwum Emigracji
Biblioteki UMK w Toruniu

Odbicie słońca, 1959
technika mieszana, 51 × 33 cm
Własność synów artysty

Bar Kochba, 1958
technika mieszana, 24 × 34 cm
Własność synów artysty

Suzanne, 1957
olej, 35 × 27 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Portret kobiety, 1957
olej, 35 × 23,7 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles 1957*
Własność ŻIH IN-B

Dziewczyna z kwiatem, 1958
olej, 49,5 × 34,5 cm
Własność synów artysty

Portret Żyda, 1963
technika mieszana, 41 × 28 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Dzielnica żydowska w Wilnie, 1959
monotypia, 36 × 23 cm
sygn. prawo dół: *1959 R. Chwoles*
Własność ŻIH IN-B

Cmentarz żydowski w Wilnie,
1959–1960
monotypia, 34,5 × 46,5 cm
sygn. prawo góra: *R. Chwoles – 1959-60*
Własność ŻIH IN-B

Bożnica krawców w Wilnie, 1962
monotypia, 34,5 × 33,5 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles – 62*
Własność ŻIH IN-B

Łukiszki przedmieście żydowskie
w Wilnie, 1962
monotypia, 37 × 46,3 cm
sygn. lewo dół: *1962, [nieczytelna]*
Własność ŻIH IN-B

Żydowskie przedmieście
ul. Niemiecka w Wilnie, 1962
monotypia, 30,6 × 29,5 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles – 62*
Własność ŻIH IN-B

Żydowskie domki
na Śnipiszkach, Wilno, 1962
monotypia, 24 × 35 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles – 62*
Własność ŻIH IN-B

Wspomnienie z Wilna, 1962
olej, 70 × 50 cm
Własność synów artysty

Wspomnienie
olej, 27 × 35 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność Archiwum Emigracji
Biblioteki UMK w Toruniu

Pamiętasz..., 1962
olej, 41,5 × 61 cm
Własność synów artysty

Pamięć, 1962
olej, 49 × 35 cm
Własność synów artysty

Stare Wilno, 1963
olej, 65 × 54 cm
Własność synów artysty

- Pamięć, 1967
olej, 66 × 63 cm
Własność synów artysty
- Ulica w Wilnie (Zielona), 1971
olej, 91 × 59 cm
Własność synów artysty
- Chaim, 1979
olej, 27 × 22 cm
Własność synów artysty
- Studium 700 – Paryż, 1963
gwasz, 22 × 16 cm
Własność synów artysty
- Studium 703 – Paryż, 1963
olej, 22 × 16 cm
Własność synów artysty
- Studium 704 – Paryż, 1963
olej, 22 × 16 cm
Własność synów artysty
- Studium 705 – Paryż 1963
olej, 22 × 16 cm
Własność synów artysty
- Studium 735 – Paryż, 1963
olej, 22 × 14 cm
Własność synów artysty
- Studium 738 – Paryż, 1963
gwasz, 14 × 22 cm
Własność synów artysty
- Studium 740 – Paryż, 1963
olej, 22 × 14 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty
- Studium 744 – Paryż, 1963
olej, 22 × 14 cm
Własność synów artysty
- Motyw orientalny, 1967
olej, 24 × 41 cm
Własność synów artysty
- Pejzaż z Casablanki, 1967
olej, 34 × 48 cm
Własność synów artysty
- Nad Tamizą, 1979
olej, 19 × 33 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty
- Ogród, 1983
collage, 31 × 41 cm
Własność synów artysty
- Paryż, 1983
collage, 41 × 34,2 cm
Własność synów artysty
- Niebieski ptak, 1983
technika mieszana, 82 × 65 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty
- Maska, 1986
collage, 46 × 38 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty
- Księga, 1990
collage, 41 × 30 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Ogród, 1992
collage, 40 × 30 cm
Własność synów artysty

Kompozycja, 1982
collage, 43 × 33 cm
Własność synów artysty

Motyw orientalny, 1987
collage 51 × 40,5 cm
Własność synów artysty

Wioska w Normandii, 1990
olej, 24 × 35 cm
Własność synów artysty

Grobowiec Racheli, 1972
olej, 27 × 35 cm
Własność synów artysty

Akko, 1974
olej, 33 × 41 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Studium, 1980
olej na tekturze, 14 × 18 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Stare Miasto w Jerozolimie, 1981
olej, 55 × 38 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Uliczka w Safed, 1981
olej na tekturze, 18 × 14,5 cm
sygn. lewo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Motyw z Beit Shean, 1983
olej na tekturze, 13 × 18 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Studium z Jerozolimy, 1985
olej na tekturze, 18,5 × 14,3 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Jerozolima, 1987
olej na tekturze, 14 × 19 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Uliczka, 1990
olej na tekturze, 18,2 × 14,2 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Uliczka w Jerozolimie, 1991
olej na tekturze, 18,4 × 14,2 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

Aszdod
olej na tekturze, 14 × 18,3 cm
sygn. prawo dół: *R. Chwoles*
Własność synów artysty

